

огородження" – складні безсполучникові конструкції з предикативними частинами, у яких констатується наявність, перебування магічної істоти в певному місці щодо мовця [Остроушко 2002, 79].

Отже, космонімічна лексика в українських замовляннях функціонує у значній кількості спонукальних і бажальних синтаксичних конструкцій. Космоніми найчастіше зустрічаються у різноманітних повторах, які конкретизують образ бажаного. Порівняння й зіставлення явищ є характерним для текстів з лексикою на позначення образів сонця, місяця, зорі (зірок). Використання мовних засобів уособлення й персоніфікації спричиняють створення особливого емоційно-психічного фону замовлянь із космонімічними елементами.

1. *Замовляння* / упоряд., передмова, примітки М.К. Дмитренка. – К.: Видавець Микола Дмитренко, 2007. – 124 с. (Серія "Народна творчість". – Кн. 9).
2. *Лановик М.Б.* Українська усна народна творчість : підручник / Лановик М. Б., Лановик З. Б. – 3-тє вид., стер. – К. : Знання-Прес, 2005. – 591 с.
3. *Остроушко О.А.* Семантико-синтаксична структура текстів українських замовлянь : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Дніпропетровський національний університет / Оксана Андріївна Остроушко. – Дніпропетровськ, 2002. – 201 с.
4. *Рідна моя Україна*: [Текст] / укл. І.І. Сметана ; худож. А. Єрьоміна. – Харків : Книжковий Клуб "Клуб Сімейного дозвілля", 2011. – 416 с.
5. *Українські символи* / за ред. М.К. Дмитренка. – К., 1994. – 141 с.

Шум О. В., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ КОЛОРАТИВІВ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ (на матеріалі перекладу роману Василя Барки "Жовтий князь")

У статті розглядаються особливості індивідуального стилю В. Барки. Дослідження присвячене аналізу особливостей відтворення німецькою мовою українських кольороназв. Об'єктом дослідження статті є роман В. Барки "Жовтий князь" та його переклад

німецькою мовою. Дослідження доводить існування трьох способів перекладу кольорової гами однієї мови іншою.

Ключові слова: кольорова гама, роман, символ, колористика, ідіостиль, колір, теорія перекладу.

В статье рассматриваются особенности индивидуального стиля В. Барки. Данная работа посвящена анализу особенностей передачи в немецком языке украинских цветообозначений. Объектом исследования является роман В. Барки "Желтый князь" и его перевод на немецкий язык. Исследование доказывает существование трех способов перевода цветовой гаммы с одного языка на другой.

Ключевые слова: цветовая гамма, роман, символ, колористика, идиостиль, цвет, теория перевода.

The article is devoted to the peculiarities of V.Barka individual style. The translation of colors from Ukrainian into German is investigated. A novel "The Yellow Prince" by V.Barka is analyzed. This study proves the existence of three methods to translate color terms from one language into another.

Key words: color gamma, novel, symbol, coloring, individual style, color, theory of translation.

Знанням письменником і перекладачем української еміграції є Василь Барка. Він – один із модерністів, який спирався на традицію нового типу художнього мислення, прикметної для початку ХХ ст., на фольклорні джерела, релігійні традиції християнства, досвід Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, В. Стефаника. Василь Барка – тонкий знавець народної мови, майстер її індивідуальної обробки [5].

За мету свого дослідження ми обрали розгляд особливостей передачі кольорової гами роману В. Барки "Жовтий князь" німецькою мовою. Дана розвідка спрямована на подальше глибше дослідження цієї та споріднених тем. Актуальність обраної теми пов'язана з потребами глибшого дослідження особливостей перекладу творів української художньої літератури німецькою мовою, зокрема перекладачами-вихідцями з України. Завдання статті полягає у створенні бази для подальших розвідок та досліджень у галузі перекладознавства.

Мова обраного нами для дослідження письменника характеризується системою повторів, уживанням діалектизмів, слів іншомовного походження, русизмів, просторіч, фразеологізмів, використанням тропів та інших засобів творення образності. Важливу роль у пізнанні концепції створеної автором художньої моделі відіграють символи протилежностей – світла і тіні, символічна кольористика. Вагомі праці у дослідженні даної теми належать В. Проппу, Б. Успенському, Р. Шюттейхелю, Г. Кеблеру та ін. Не дивно, що саме завдяки неповторності авторського стилю В. Барки, його роман "Жовтий князь" не зміг залишитись поза увагою мовознавців (Н. Адах, Ж. Колоїз, В. Пушко, Т. Хомич та ін.), а також перекладачів (М. Остгайм-Дзерович) [6].

У романі багато слів утворено способом складання (один із основних способів номінації). У мовознавстві поширеною є номінація усіх типів складних слів терміном "композиції". У художній мові складні слова є поширеним і багатоаспектним стилістичним явищем. Здатність вступати в образно-асоціативні зв'язки, набувати переносних значень формує в них текстотвірний потенціал. Із такими естетичними настановами використовує складні слова В. Барка у романі "Жовтий князь" [2].

На думку І. Бабій, виразними номінативно-естетичними засобами образності є в романі складні слова. Більшу частину з них становлять прикметники, що мотивується їх здатністю здійснювати всебічну характеристику описуваного завдяки властивій ознаковості. У романі композиції-прикметники виражають різні ознаки зображуваних предметів чи явищ: колірну (чорно-зелені сутінки, темно-синя сорочка, сіро-брунатна руїна), характеризують розмір і форму (краснокарнізі будівлі), портрет персонажа (суховидий) та ін.

Кольористика є одним з елементів ідіостилу і світобачення письменника. Це помітна риса індивідуального стилю В. Барки. Прямі номінативні значення, традиційна символіка кольорів і їх авторське, індивідуальне озвучення переплітаються. У романі "Жовтий князь" В. Барка використовує різні кольори (білий, срібний, синій, зелений, червоний, жовтий, рудий, чорний, сірий). Кольори у автора виступають як конкретними описами, так і символічними, фразеологічними позначеннями. Кожен

колір створює власне мікропіле. В.Барка використовує у своїх творах переважно власні назви кольорів, які стають у його ідейно-естетичній системі наскрізними символами. За словами дослідників, утворювані використанням назв кольорів прирошення смислу пов'язуються з ідейно-художньою структурою твору, з індивідуальним стилем письменника, а також з культурно-історичними традиціями [1].

Кольори з погляду їхньої фізичної природи поділяються на ахроматичні (чорний, білий, сірий) та хроматичні (червоний, жовтий, оранжевий, зелений, синій, голубий, фіолетовий). Ахроматичні кольори різняться ступенем світлості, хроматичні – світлістю, насиченістю і тоном. Деякі назви кольорів створені шляхом калькування з іншої мови. Науковці називають кілька типів відповідників при перекладі: а) узуальні чи словникові відповідники; б) аналоги або варіативні відповідники; в) адекватні заміщення [7].

У "Жовтому князі" В. Барки чільне місце належить усім можливим відтінкам білої і чорної барв. Спочатку поняття "чорний" не було конкретним, точним кольоропозначенням, а характеризувало темні тони при протиставленні білому. Темрява ночі, яка огортає все навколо і робить видимі до цього предмети розмитими, ледь помітними; зловісна тиша, характерна для цього часу доби. Чорний – це колір біса, відьом та іншої нечисті [6]. Цей колір має негативну конотацію, підкреслює протиставлення світла і тіні, білого і чорного, добра і зла, смутку і смерті: *чорнота* [3, с. 58] – *Schwärze* [10, с. 40], *чорнявець* [3, с. 78] – *der Dunkle* [10, с. 66], *цього чорного дня* [3, с. 97] – *mit diesem schwarzen Tag* [10, с. 87], *чорніший, ніж ніч* [3, с. 97] – *dunkler als die Nacht* [10, с. 88], *вечір чорний* [3, с. 125] – *der Abend ist schwarz* [10, с. 122], *батько змарнів, аж чорний* [3, с. 139] – *der Vater ist abgemagert, direkt schwarz* [10, с. 139], *чорніми* [3, с. 164] – *schwarz werden* [10, с. 170], *настав чорнящий вечір* [3, с. 171] – *kam die Nacht schwarz heran* [10, с. 177], *чорна, мов північна туча* [3, с. 182] – *schwarz wie ein nächtliches Gewitter* [10, с. 189], *чорні карточки* [3, с. 184] – *schwarze Karten* [10, с. 191]. Однак у сучасній німецькій мові "schwarz" також має значення будь-якого темного кольору, може мати некольорову якість, якість хліба

(зерна), кольору шкіри, виражати ступінь забрудненості речі, предмета, частини тіла, може вживатися для позначення негативного душевного стану людини (його думок, планів) або явища, у переносному значенні та у фразеологічних одиницях.

Дані приклади ілюструють нам, що при перекладі для передачі українського слова "чорний" перекладачка використовувала німецьке слово "schwarz". Однак, порівняльні і підсилювальні елементи, такі як, наприклад, українські суфікси -ущ-, -ющ- у перекладі не передаються.

Слово "білий" відомо, перш за все, як кольоропозначення, яке використовується для визначення божественних сил. Білий колір як світлий, яскравий, володіє ефектом світіння, у силу його протиставності темному, чорному викликає радісний, оптимістичний настрій, символізує світле, життєрадісне начало. Білий колір з давніх часів був кольором чистоти, торжества і тріумфу [6]. Але у той же час білий колір пов'язаний з такими поняттями як хвороба, смерть, траур, нещастя, тобто асоціюється з негативними емоціями, переживаннями людини. Щодо білого кольору, то він має в українській мові значення світла, сонця, життя, вічності, святості, божества, місяця, смерті, радості, святковості, одягу, добра, краси, прозорого, невидимого, зими, снігу тощо: *білавий лоб* [3, с. 45] – *die bleiche Stirn* [10, с. 23], *біла, як празників хліб* [3, с. 56] – *weiß wie ein Feiertagsbrot* [10, с. 38], *димувато-біляста мла* [3, с. 80] – *der neblige Schleier* [10, с. 68], *біляста світлота* [3, с. 92] – *ein weißliches Licht* [10, с. 82], *прозора з лиця* [3, с. 94] – *das Gesicht ist durchscheinend* [10, с. 85], *він білий, як голуб* [3, с. 130] – *er ist so weiß wie eine Taube* [10, с. 127], *очі побілішали: стали зовсім сивасті* [3, с. 146] – *die Augen waren weißer geworden. Sie waren gänzlich gräulich* [10, с. 148], *білий, як березова кора* [3, с. 155] – *weiß, wie die Rinde der Birken* [10, с. 160], *блідий, як сніг* [3, с. 158] – *blass, wie der Schnee* [10, с. 163], *по білості сніговій* [3, с. 160] – *auf der Weiße des Schnees* [10, с. 164], *білясті очі* [3, с. 171] – *die weißliche Augen* [10, с. 178], *блідий огонь* [3, с. 177] – *ein blasser Feuerschein* [9, с. 183], *біла курява* [3, с. 177] – *eine weiße Staubwolke* [10, с. 184], *білі карточки* [3, с. 184] – *weiße Karten* [10, с. 191], *хатки, як білі горлиці* [3, с. 210] – *die Häuschen wie weiße Turteltauben* [10, с. 222], *дівчина, білявиця* [3, с. 235] – *das Mädchen, blass* [10, с. 253], *білий, як місяць* [3, с. 263] – *weiß wie der Mond* [9, с.

288], *хлібець, такий білий, як була колись недільна сорочка* [3, с. 289] – *das kleine Brot, das so weiß war wie einst das Sonntagshemd* [10, с. 317], *мов старочасні білі жерці* [3, с. 294] – *wie altehrwürdige reine Opfer* [10, с. 323]. Отже, така подвійність символіки вказує на те, що людина сприймала колір як єдине і неподільне поняття, у якому імпліцитно співіснували бінарні протиставлення "білий" і "чорний".

Зазначені приклади підтверджують використання білого кольору в українській мові з метою зображення добра і святості. Як ми бачимо, перекладачка передає українське слово "білий" переважно за допомогою німецького "weiß", намагаючись якомога точніше відтворити відтінки та тони оригіналу за допомогою притаманних німецькій мові словотвірних суфіксів.

Не менше значення має у романі "Жовтий князь" червоний колір та його відтінки. Червоний колір – колір захисту земляних ресурсів, ґрунту від неврожаїв, неплодючості. Він часто асоціювався з позначенням світанку, вогню, сонця. Поступово значення червоного кольору трансформувалося, набувало іншого сенсу – відтінку негативності. Рудоволосі люди з яскраво вираженим рум'янцем і червоними очима сприймалися як одержимі чортом. Не менш цікавим є те, що білий і червоний використовуються разом, один колір підкріплює магічну силу іншого. Червоний – відмітний колір крові і м'яса, колір плоті. Тому він пов'язаний з агресивністю і плотськими бажаннями. Пізніше слово "rot" стало ототожнюватися з поняттям "schlecht" "поганий" [6]. Це символізує вбивство, а також усяку болісно важку працю. У німецькій мові червоний колір перевищує всі інші. Інколи слова "rot" ("червоний") і "Blut" ("кров") вживаються як синоніми. В експериментальній психології відомим є той факт, що червоний колір впливає на глядачів збудливим чином, зігріваюче, пожвавлює, а інтенсивність підвищується з більшою насиченістю відтінку до яскраво червоного. В українській мові цей колір символізує енергійність і активність, повноту життя і свободу, урочистість і радість, але й ворожість, помсту, війну та агресивність, наприклад: *хоч і шерсть є, руденька-руденька* [3, с. 44] – *dennoch sind Haare vorhanden; rötlich, rötlich* [10, с. 22], *рудавець* [3, с. 45] – *tothaariger Mensch* [10, с. 23], *рудун* [3, с.

82] – *der Rothaarige* [10, с. 70], *стаючи з жовтого і сизого аж червонастий* [3, с. 94] – *wechselte di Farbe von gelb und blau ins Rot* [10, с. 85], *червона низка* [3, с. 101] – *die rote Kette* [10, с. 92], *у рудому, ніби ржавому, пальті* [3, с. 109] – *in einem rötlichen, fast rostfarbenem Mantel* [10, с. 103], *руда стіна* [3, с. 160] – *rote Wand* [10, с. 165], *червона партія* [3, с. 163] – *die rote Partei* [10, с. 169], *червоний світ* [3, с. 188] – *die rote Welt* [10, с. 196], *як червоні гейзери* [3, с. 220] – *wie rote Geysire* [10, с. 235], *рудий, як з пожежі* [3, с. 231] – *ein Rotartige*.

Ці приклади показують, що червоний колір символізує смерть і ворожість, помсту і боротьбу, які перекладачка намагається передати німецькою мовою переважно завдяки використанню прикметника "rot" у поєднанні зі словами, які посилюють значення певного відтінку.

Отже, зробити точний переклад назви кольору дуже складно. Для вдалого виконання цієї задачі необхідно знати основні засади теорії перекладу, що стосуються добору слів. Вибір слова може залежати як від багатозначності українського чи німецького слова, так і від наявності синонімів з майже тотожним значенням. Відтінок, що має назву в одній мові, може залишатися без відповідника в іншій. У цьому випадку відтінки не відокремлюються від основного кольору.

1. *Бабій І.М.* Семантика, структура та стилістичні функції назв кольорів у сучасній українській мові (на матеріалі малої прози В. Стефаника, М. Коцюбинського, М. Хвильового). – К., 1997. 2. *Бабій І.М.* Складні слова як номінативно-текстотвірний компонент (на матеріалі роману В. Барки "Жовтий князь") // www.nbuv.gov.ua/article14.pdf. 3. *Барка В.* Жовтий князь: [роман] / Василь Барка. – К., 2008. – 304 с. 4. *Карпалюк В.С., Каньоса П.С., Карпалюк Н.В.* Українська мова. Лексикологія. Фразеологія. Словотвір. – Кам'янець-Поділ., 2004. 5. *Кияк Т.Р., Огуй О.Д., Науменко А.М.* Теорія та практика перекладу (німецька мова). Підручник для студентів вищих навчальних закладів – Вінниця, 2006. – 592 с. 6. *Козак Т.Б.* Лексико-семантична група слів, які позначають колір у німецькій мові // Дисертація. – О., 2002. – 199 с. 7. *Пушко В.Ф.* Жанрово-стильові особливості прози В. Барки // Дисертація. – Л., 2001. – 158 с. 8. *Семашко Т.Ф.* Особливості семантики та функціонування слів-кологоративів в українській фразеології. //

Автореферат. – К., 2008. 9. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (Лингвистические проблемы). – М., 2002. – 416 с. 10. Vasyľ Barka. Der gelbe Fürst: [Roman] / Übersetzt von Maria Ostheim-Dzerowycz. – К., 2009. – 330 S.

Шумейко О.В., асп.,
Чернівецький НУ імені Юрія Федьковича

ЗАСОБИ МОВНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ НЕГАТИВНОГО БАЗОВОГО ЕМОЦІЙНОГО КОНЦЕПТУ SADNESS/CYM В СУЧАСНІЙ АМЕРИКАНСЬКІЙ ПРОЗІ

Стаття присвячена аналізу засобів мовної репрезентації негативного базового емоційного концепту SADNESS/CYM у прозових творах сучасних американських письменників.

Ключові слова: негативний базовий емоційний концепт, номінації емоційного стану суму, номінації причин емоційного стану, номінації невербальних реакцій в емоційному стані, номінації вербальних реакцій в емоційному стані

Статья посвящена анализу средств языковой репрезентации негативного базового эмоционального концепта SADNESS/ПЕЧАЛЬ в прозаических произведениях современных американских писателей.

Ключевые слова: негативный базовый эмоциональный концепт, номинации эмоционального состояния печали, номинации причин эмоционального состояния, номинации невербальных реакций в эмоциональном состоянии, номинации вербальных реакций в эмоциональном состоянии.

The article deals with the analysis of the means of verbal representation of the negative basic emotive concept SADNESS in prosaic works by modern American writers.

Key words: negative basic emotive concept, nomination of the emotive state, nomination of causes of the emotive state, nomination of nonverbal reactions in the emotive state, nomination of the verbal reactions in the emotive state.

Актуальність дослідження зумовлена загальним антропоцентричним спрямування сучасних мовознавчих розвідок та все зростаючим інтересом дослідників до емоційної